

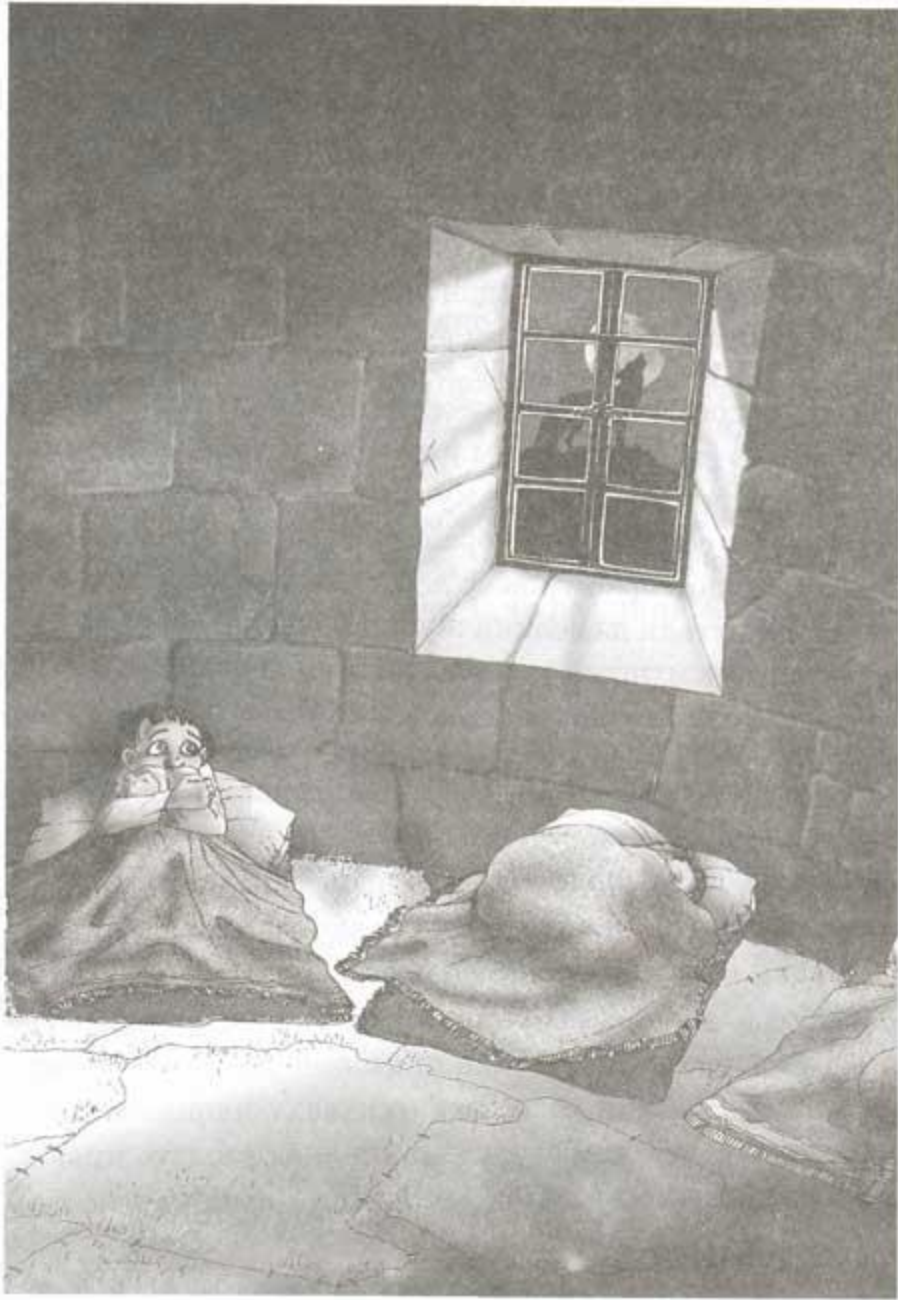
Светлана Велмар-Јанковић

Народна библиотека
Србије

Ш 445902

Књига
за
Марка

Златно јагње

Дечак се бојао вукова.

Урликали су, ноћу, из шума око града-тврђаве у којој је живео. Град се звао Рас а дечак Растко. Био је најмлађи син господара града, великог жупана Стефана Немање. Док их је слушао како завијају, дечаку је изгледало да су врло близу, да ће часком стићи под кулу у којој је, на самом врху, спавао са своја два брата, Вуканом и Стефаном. У каменој просторији, кружној и пространој, прекривеној овчијим кожама, биле су намештене њихове три постеље.

Једне зимске ноћи када је снег био висок, ваздух леден а месечина блештава – а такве су ноћи у свакој причи о вуковима, зар не? – урикање је постало страшно. Растку се учинило да су се и стражари, ту доле, испод куле, узнемирили. Чуо их је како ужурбано корачају, смрзнути снег је шкрипао под њиховим чизмама од лисичијег крзна. Шапутали су, као да се договарају. Чудио се браћи: како могу тако мирно да спавају док вуци бесне. Или се само праве да спавају?

Одједном сав премре: као да се неко шуња уз уске, камене степенице које вијугају од приземља до њихове

собе? Не, тај што се шуња никако не може бити човек: тако нечујно испуњава простор својим кретањем само дивља звер. То се неки вук, непримећен, увукао у кулу и сад се већ попео, ту је. Испред врата.

Дечак је, сав укочен, лежао испод покривача. Срце му је ударало као војнички бубањ: бум-бам, бум-бам. А вук је стајао пред вратима и дахтао, јесте, дечак је јасно чуо.

Збацио је покриваче, усправио се у својој постељи на поду и завриштао.

Пробудила су се браћа, дотрчали стражари, соба се испунила људима са буктињама у рукама. Светлост пламенова одскакивала је по њиховим лицима, крзеним капама и тешким огртачима. Говорили су углас, умиривали га, уверавали да у близини нема ни једног јединог вука, они су далеко, тамо изван града, у шумама. Не смеју ни да се приближе, боје се и људи и ватре. Ако би се и усудили, како да уђу у град заштићен и шанцем и високим зидинама? Не, Растко нема чега да се плаши: нико не може непримећен да прође поред стражара, нико да им промакне, ни вук, ни човек. Чак ни птица.

Хтео је да им верује, али није могао. Страх је био већи од поверења. Смирио се и успео да заспи тек кад је чуо да је његов отац, велики жупан Стефан Немања, наредио да један од стражара, и то баш онај највиши и најјачи, сву ноћ остане пред вратима њихове собе.

Сутрадан није могао да се одбрани од подсмеха. Браћа су га – Вукан је, као и увек, предњачио у томе – назива-

ла кмекавцем, плачљивком и плашљивком. Стидели су се због његове ноћашње вриске и узбуне коју је био подигао. Зар се тако понаша син великог жупана? Сигурно је и отац несрећан што му је најмлађи син такав страшљивац.

Покушавао је да им објасни како му се стварно чинило да је вук ту, иза врата, али нису хтели ни да га чују. Јако су га презирали. Вукан му је чак рекао да ће молити оца да он, Растко, више не спава у истој просторији са њима.

Ућутао је и осетио како се увлачи дубоко у себе, као пуж у кућицу. Да, разликовао се од своје браће – они су били храбри, он није. Они су умели да буду достојни синови свога оца, он није. Урадио је нешто што се не ради: не само што се плашио, него је и свима открио и да се плаши и чега се плаши.

Од тада су браћа избегавала да се играју с њим. „Још си мали”, говорили су му, „и кукавица. Играј се сам”.

Надао се да га бар његов отац разуме: зар није, оне ноћи, оставио стражара пред вратима њихове собе?

За време заједничких обеда, ручка и вечере, покушавао је да ухвати очев поглед. Велики жупан је имао обичај да, пошто прочита молитву пре обеда и изговори „Амин”, погледа у своје синове. Био је то поглед који их је и испитивао и прозирао. Они су, сва тројица, седели на зачељу, тачно преко пута оца који је седео у челу дугог, дрвеног стола. Нису могли да умакну погледу.

Али, шта се догађало? Растко је упорно, неколико дана, тражио очев поглед, настојао да га сусретне. Није

успевао. Отац је гледао у Вукана, у Стефана, али у њега није. Није га видео, као да Растко не постоји!

Био је ужасно несрећан: браћа га нису хтела, отац га није примећивао.

Уз њега је остала само мајка. Само га се она није одрицала.

Усудио се да је упита да ли се то отац љути на њега.

– Јеси ли учинио нешто због чега би се отац љутио на тебе? – упитала је мајка.

Растко је ћутао. Речи, као скамењене, нису хтеле из њега. Најзад је промуцао:

– Па ја се... бојим... вукова.

– Не треба да се бојиш – рекла је мајка благо. – Вуци су далеко и у наш град не могу да уђу.

Загрлила је дечака.

– Знаш, и ја их се бојим, али знам да смо на сигурном. Покушај да не обраћаш пажњу на њихово завијање и да спаваш мирно. Свемогући Господ на небу и моћни отац твој на земљи бде над нама.

Трудио се да послуша мајку. Некад је успевао у томе, некад није. Повремено му се страх враћао свом силином и мучио га. Тада би се, док су вуци завијали, завлачио под покриваче и трпао шаке у уста да му се опет не би отео врисак.

Тако су пролазиле дуге зимске ноћи. (Како ли су им споро пролазиле, питамо се данас, у то време кад људи нису знали ни за радио, ни за телевизију, ни за видео-касете, ни за компјутерске игрице, ни за какву забаву те

врсте? А напољу су владале дуге ноћи, велике хладноће и дубоки снегови. Стварно, шта су радили у зимске вечери ти људи из прошлих векова? Грејали се уз огњиште и причали приче? Вежбали се у читању и писању слова уз помоћ неког калуђера? То је могуће – јер, не заборавите, у то време није било школа па није било ни много оних који су знали да читају и пишу. Много је више било оних који су умели да занимљиво причају.)

Како год да је пролазила, зима је најзад прошла. Стигло је и пролеће, али страх у дечаку није се смањило. Напротив, као да је растао.

Једног топлог априлског дана пожелело је да се опет игра са браћом и њиховим друговима на озеленелој пољани поред градског трга. Можда су већ заборавили на његову бруку? Можда ће хтећи да га приме?

Али, нису заборавили. Чим им је притрчао, почели су да му довикују и „Бежи, ти мали!” и „Склони се, плачљивко!” и „Не играмо се с тобом!” и „Ниси наше друштво, ти, кмекави!”

Једино је његов брат Стефан покушао да га узме у одбрану, али га је Вукан изгрдио:

– Кад га браниш, ти га квариш! Мора да се одучи од страха!

Растко је побегао у књижницу. Ту се, већ неко време, склањао од браће и од њиховог подсмеха. Књижница је била кружна, са низом малих прозора. Свуда унаоколо стајали су дрвени сандуци, мањи и већи, са пажљиво

сложеним завијуцима, свитцима, од пергаментa. У то време о којем причамо ти исписани свитци су представљали књиге.

Осећао је да само у овој одаји може да предахне, да је само ту заштићен од свега. Још није знао сасвим добро да чита, али је узимао свитке, развијао их и гледао у та сјајна, крупна, дивно исписана слова. Полако их је срицао, слутећи им значење. Имао је утисак да га слова, док их посматра одгонетајући их, смирују и теше. Била су му најбољи другари, једини, у ствари. Није баш увек разумевао шта казују, али је осећао да је добро све што казују, јер уче о Богу.

Зато му је Бог, у књижници, био некако близу.

Молио му се. Преклињао га је да га не оставља самог јер је он, Растко, обичан мали дечак пун страха, недостојан и свога оца и своје браће која нису ни мало милосрдна према њему. Нарочито није Вукан.

А зар га нису учили да једна од Десет Божијих заповести гласи:

„Љуби ближњега свога као себе самога.“

Не, његова браћа нису била спремна да послушају ту заповест. Ни њихови другови. Растко се молио Богу да им, свима, опрости. И да им, свима, подари више разумевања за друге. Па и за њега, Растка, који је један плашљивко.

Кад је завршио молитву, више није био ни тужан, ни уплашен. Пришао је једном од сандука, узимао у руке свитке, разгледао их не одвијајући их, и враћао. Најзад

је један и развио. Одмах је погодио да су на њему исписане молитве које се читају о Бадњој вечери, о вечери кад се, у Витлејему, родио Христос, син Божији. Свитак је био украшен многим цртежима у боји. На једном цртежу је у стаји, на слами, окружена овцама и јагањцима, лежала Богородица. Била је сва озарена неком унутарњом светлости и држала је у рукама свог тек рођеног сина. Уз њих двоје стајао је Јосиф. Изнад стаје је блистала велика звезда репатица, она звезда која је до забачене стаје довела три мудраца са Истока, да се поклоне Сину Божијем. Међу животињама окупљеним у стаји и око стаје нарочито је лепо било насликано једно мало јагње, обојено бојом злата. Чим је развио свитак, Растко га је угледао у причинило му се да ни јагње не скида поглед са њега.

Док га је посматрао, Растко је осећао како постаје сав лак од неке среће. Пољубио је ликове Богородице и Богомладенца и мало јагње у очи.

– Опет си ту?

Загледан у цртеже на свитку, Растко није ни приметио да је ушао отац Душан, калуђер који је бринуо о књижници.

Пришао је дечаку и нежно га помиловао по дугој плавој коси.

– Зашто се не играш напољу? Видиш како је леп дан?

Растко је одмахивао главом.

– Нико неће да се игра са мном. А ја и највише волим кад сам овде, са словима и сликама.

– Добро кад је тако. Шта кажеш на мој предлог да сад заједно мало читамо?

Растко загрли калуђера.

– Хвала! Хвала!

Стрпљив и предан дечаку, калуђер му је сатима помагао да се пробија кроз низове слова и речи. А Растку се чинило да га мало златно јагње све време посматра и храбри.

Те вечери је Растко, после молитве, лако и безбрижно утонуо у сан. После много месеци, први пут му није ни пало на памет да ослушкује чују ли се вуци, оданде, из шума.

Одједном, у сну, угледа лопту сву од чудесног сјаја како се котрља према њему. Што му је бивала ближа, то је он постајао радоснији. Гле, па то и није лопта него оно мало златно јагње, које се невероватном брзином премеће преко главе. Баш је смешно и слатко! Хоп, хоп, хоп – и зауставило се пред Растком. Погледало га је и проговорило:

– Слушај ме – рекло је. – И сутра ће бити диван дан. Немој да останеш у књижници. Изађи да се играш с лоптом и играј се сам. У подне, капије града ће се, као и обично, отворити да приме гласнике и путнике намернике. Ти неопажено истрчи, у игри, за лоптом и, исто тако у игри, приближи се шуми. Лопта ће се откотрљати у шуму а ти потрчи за њом. Слободно. Не бој се. Кад се нађеш у шуми, испред тебе ће изићи велик и страшан вук. Искезиће зубе и грдно ће зарезати.

Пожелићеш да побегнеш, али то никако не смеш да учиниш. Савладај свој страх како знаш и умеш, примакни се вуку, погледај га у очи и мирно му заповеди да седне као да није вук него обичан пас. Ако будеш миран и одлучан – а ја знам да ћеш бити – вук ће те послушати. Али, ако му окренеш леђа и почнеш бежати, стићи ће те и онда ти нема спаса.

Чим је то изрекло, мало златно јагње примакне своју главу дечаковој, лизне га по носу и нестане.

Кад се пробудио, Растко је одмах осетио да је некако јачи у себи. Сетио се сна и златног јагњета. Погледао је кроз прозорчић – било је прелепо прозрачно јутро. Обећавало је диван дан, баш као што је јагње и рекло. Још једном се загледао и у себе: да, био је спреман да уради све што му је јагње наложило.

Цело пре подне играо се на пољанчету, сам.

Пред подне, кад су се капије отвориле, почео је да им се приближава бацајући лопту. Скакутала је, склизнула кроз градску капију и брзо се откотрљала изван градских зидина па, низбрдо, према шуми.

Дечак је трчао за лоптом.

– Не удаљуј се, кнежевићу – викнуо је један од стражара. – Не смеш, опасно је!

– Одмах се враћам – довикнуо је Растко и наставио да јури за лоптом. Улетела је у шуму, а Растко за њом. Котрљала се све даље, вешто вијугајући између дрвећа. Најзад ју је сустигао и ухватио, сав задихан. Усправио

се са лоптом у рукама и – у тами шуме, пред собом, угледао огромног вука.

Био је страшан и зао. Очи су му сјактиле, режао је и кезио зубе, спреман на скок.

Растко је стајао, укопан. Није могао ни да јекне, ни да бекне. Ни да се макне.

Одједном, као да га је нека сила гурнула ка вуку, коракнуо је унапред једном, па други, па трећи пут.

А вук је, режећи, узмицао. Јесте, узмицао је. Више и није изгледао тако страшан.

Обузет чудном снагом, Растко га погледа право у очи.

Вук престаде да режи, мада је још кезио огромне зубе. Затим се сасвим примири.

Гласом који као да није био његов, Растко му заповеди:

– Седи. Седи доле.

Огромни вук је гледао у дечака а дечак у вука. Онда звер послушно обори главу и седе.

Растко му приђе, подиже својом малом руком која је још подрхтавала опасну вукову губицу и мирно рече:

– Пођи са мном. Ти си мој. И ти си добар.

На градској капији стражари су запрепашћено гледали необичан приказ: под јарким подневним сунцем ишао је мали кнежевић Растко са лоптом у рукама а огроман сиви вук га је послушно пратио. Стражари дограбе лукове и стреле, али им Растко довикну:

– Не, не, он је мој. Неће вам ништа.

Док је корачао ка тргу, сви су почели да се окупљају око њега, и стари и млади, али нико није смео да му се сасвим приближи. На вест о чуду која се простирала брже од муње, дотрче и Вукан и Стефан са својом дружином. Вук одједном застаде, погледа их и поче да режи, тихо.

И Растко се заустави да га помилује:

– Не љути се, Сиви – рече. – То су моја браћа. И њихови другари. Ја знам да они мене ипак воле.

– Пођите са мном – рекао је Растко браћи и они су га ћутке послушали као да је он најстарији међу њима.

Вук је био престао да режи али је ишао тако приљубљен уз Растка као да жели да обзнани да се од сада он стара о дечаку. Истовремено се свима чинило да је Растко нагло порастао, иако је био још онај исти мали дечак, само што је сада нека моћ зрачила из њега.

Велики жупан Стефан Немања чекао је своје синове. Већ су га били известили о необичном догађају.

– Победио си свој страх – рекао је свом најмлађем сину и узео га на крило. – То је велика победа и ја ти честитам. Мајка и ја се поносимо тобом, зар није тако, Ана?

– Тако је – рекла је кнегиња Ана и пољубила Растка са сузама у очима. – Знала сам да си храбар. Најхрабрији.

Вукан и Стефан су били утонули у ћутање.

– Могу ли да задржим вука? – питао је Растко.

– Да, можеш – одговорио му је отац. – И мораш, јер ће одсад он стално бити уз тебе. Бољи ти чувар и није потребан.

Као да је разумео речи великог жупана, сиви вук му се сасвим примакао и ставио своју главу на колена Стефана Немање. Као пас.

– Нећу те сад питати шта се све догодило у шуми и како си га припитомио. Али ту ми причу дугујеш – рекао је жупан Растку. – Кад је чујем, онда ћу и ја теби испричати једну своју причу.

– О чему је та прича – питао је Растко радознано.

– Ако је твоја прича о вуку, а јесте, онда је моја о једној биљци која је чудотворна, о медведићима и мравима – али сачекај још неко време. Кад осетиш жељу да ми испричаш своју причу, ја ћу ти испричати моју.

Од тога дана дечак и вук више се нису растајали и од тада се Растко више ничега није плашио. Није остало ни запамћено ни записано како му је отац, Стефан Немања, испричао своју причу – ону коју сте ви већ прочитали ако сте ову књигу почели да читате од почетка.

Знам, драги читаоци, да одавно претпостављате да је овај дечак Растко онај исти млади Растко Немањић који је, једне ноћи, оставио и оца, и мајку, и браћу, и град Рас и отишао, пешице, са грчким калуђерима, на Свету Гору. Желео је да свој живот у потпуности посвети Богу. Зато се, у једном манастиру на Светој Гори замонашио и добио име Сава. То се догодило у руском манастиру Светог Пантелејмона, деведесетих година XII века – пре више од осам стотина година. Постао је први српски архиепископ и просветитељ а због силног добра које је чинио људима и велики светитељ, наш Свети Сава.

Шта, уопште, значи, просветитељ? То је онај који учи људе да свет не гледају само својим телесним него и својим духовним очима. Духовне, невидљиве, унутарње очи има свако од нас у себи, али их свако не држи отворене и не уме да гледа њима. Оне се отварају ако разумемо и прихватимо да богатство у новцу и у имању никако није и највеће богатство. Оно друго, које човек стекне у свом уму и срцу, много је веће а нико га не може ни опљачкати, ни отети.

Тако је учио Свети Сава.

На крају ћу вам испричати и једну легенду која се преносила у српском народу са колена на колена. Та легенда каже да је Светога Саву, на његовим дугим и тешким путовањима, увек пратио огромни сиви вук од кога је, изгледа, Свети Сава научио не само језик вукова него и свих других животиња. Знао је, дакле, немумшти језик и звери би му се покоравале, где год би се појавио. Али оно најважније о чему казује иста легенда, ово је: у тренутку када је, у манастиру на Светој Гори, млади кнежевић Растко, вршећи свети обред, постајао монах Сава, у простору изнад себе угледао је оно мало, златно јагње које му се, некад, јавило у сну. Лебдело је изнад њега и зачуо је глас и речи: „На теби је да сваком живом створу на земљи чиниш добро, јер слободан си од сваког страха осим страха од Бога живога.”

Тако је почело путовање Светога Саве кроз овај живот на земљи. Куд год да је крочио, кажу да је собом доносио спокојство и доброту иако је сам често пролазио

и кроз бригу и кроз патњу. Али, о тим догађајима из његовог живота причаће вам други. На мени је да вам још кажем да је сиви вук увек био ту негде, у близини монаха Саве, као будни чувар. До краја његовог и свог живота.